

АНАЛИЗ

НА НАЛИЧНИТЕ ФИНАНСОВИ МЕХАНИЗМИ В ПОДКРЕПА НА ЕНЕРГИЙНИ ОБЩНОСТИ

*Преглед на финансовите и технически
инструменти за създаване и развитие
на енергийни общности в България*

Изготвено от

Net-Zero Lab на Стопански факултет към Софийски
университет „Св. Климент Охридски“

NET-ZERO LAB
@Sofia University

СТОПАНСКИ
ФАКУЛТЕТ

FACULTY
OF ECONOMICS
AND BUSINESS
ADMINISTRATION

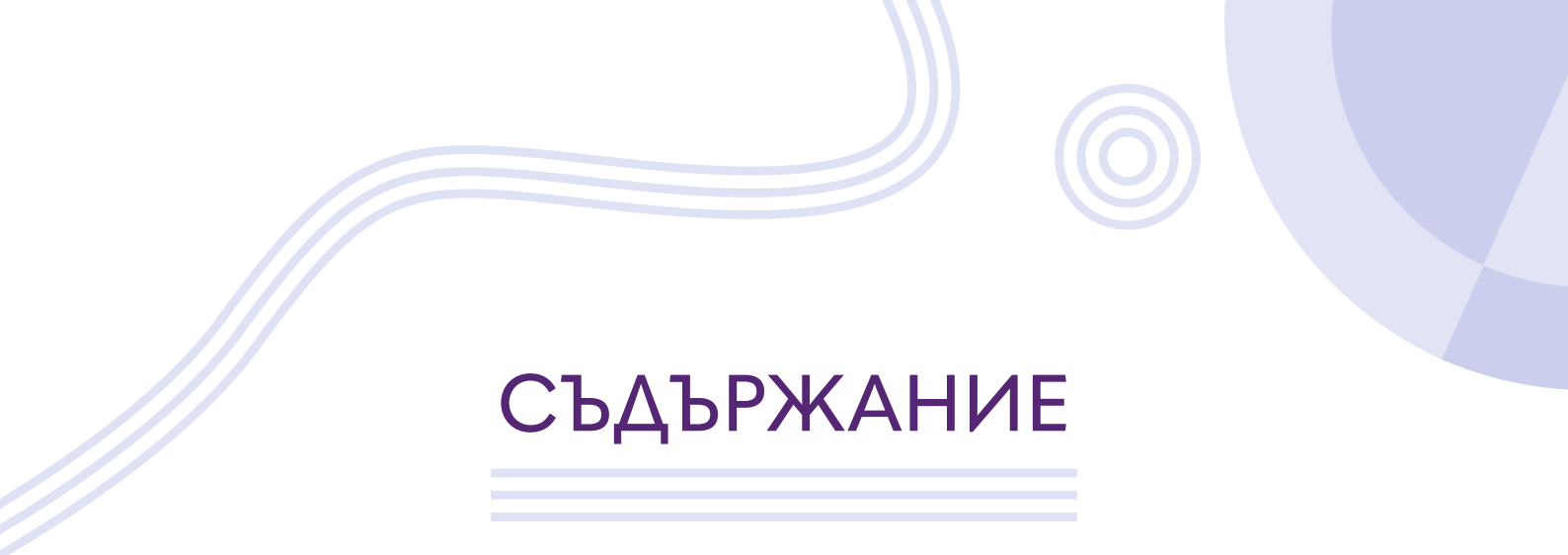
по искане на

GREENPEACE

Автори:

*Докторант Любимка Георгиева
Д-р Мария Трифонова*

Юни 2025 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК СЪС СЪКРАЩЕНИЯТА	3
СПИСЪК С ФИГУРИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ	4
ВЪВЕДЕНИЕ	5
ПРАВЕН И ИНСТИТУЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ ...	6
ВИДОВЕ ФИНАНСОВИ МЕХАНИЗМИ И ИЗТОЧНИЦИ	9
<i>Пряко финансиране</i>	15
<i>Заемно финансиране</i>	21
ДОПУСТИМИ БЕНЕФИЦИЕНТИ	28
<i>Целева група и профил на кандидатите</i>	29
ЦЕЛИ И ПРИЛОЖЕНИЯ НА ФИНАНСИРАНЕТО	32
РИСКОВЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	37
ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ	40
ПОЛЕЗНИ ЛИНКОВЕ	44

СПИСЪК СЪС СЪКРАЩЕНИЯТА

Съкращение	Пълно наименование
БАКБ	Българо-американска кредитна банка
ББР	Българска банка за развитие
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ДЗЗД	Дружество по Закона за задълженията и договорите
ЕБВР	Европейска банка за възстановяване и развитие
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСКО	Договор с гарантиран резултат
ЕСО	Електроенергиен системен оператор
ИНПЕК	Интегриран национален план „Енергетика и климат“
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
НПО	Неправителствена организация
СЕС	Citizen Energy Community (Гражданска енергийна общност)
СНЦ	Сдружение с нестопанска цел
CLR	Citizen-led Renovation
EECF	European Energy Communities Facility
ELENA	European Local Energy Assistance
IEMD	Директива (ЕС) 2019/944 относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия
PPAs	Power Purchase Agreements
REC	Renewable Energy Community (Енергийна общност за възобновяема енергия)
RED II	Директива (ЕС) 2018/2001 за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници

СПИСЪК С ФИГУРИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ

ФИГУРА 1:

Схематично представяне на четирите ключови етапа на развитие на енергийна общност и подходящи финансови и технически източници за всеки от тях	10
--	----

ТАБЛИЦА 1:

Таблица с финансовите механизми, подходящи за енергийни общности	32
--	----

ТАБЛИЦА 2:

Цветова визуализация на рисковете	39
-----------------------------------	----

ВЪВЕДЕНИЕ

Енергийните общности предлагат иновативен модел за производство, потребление и споделяне на енергия, който съчетава технологична ефективност с ангажираност на гражданите и местния бизнес. В български условия този модел има потенциал да стимулира местната икономика, да създаде работни места, да задържи добавената стойност в общините и да насърчи социалната ангажираност в процеса на енергийна трансформация.

Настоящият анализ разглежда наличните финансови механизми и инструменти за техническа подкрепа, които могат да улеснят създаването и развитието на енергийни общности в страната. Докладът цели да систематизира актуалната информация, да оцени приложимостта на съществуващите схеми и да открие възможности за по-целенасочено подпомагане на граждански и местни енергийни инициативи.

Анализът обхваща широк кръг потенциални бенефициенти – общини, граждански организации, малки и средни предприятия (МСП), както и физически лица – като оценява условията за тяхното участие и възможностите за достъп до наличните финансови и технически ресурси. В хода на изследването е направен преглед на основните източници на финансиране – европейски, национални и частни – с цел систематизиране на механизмите според тяхното приложение в различните етапи от развитието на енергийната общност. Акцент е поставен върху вида подкрепа, целите на финансиране и специфичните изисквания за допустимост.

На тази основа докладът формулира конкретни препоръки за подобряване на финансовата рамка и улесняване на достъпа до финан-

сиране както на местно, така и на национално ниво. Целта е да се създадат по-благоприятни условия за развитието на енергийните общности като ключов елемент от устойчивия енергиен преход, както и да се насърчи по-активното участие на гражданите и бизнеса в процесите на декарбонизация и енергийна демокрация

ПРАВЕН И ИНСТИТУЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ ОБЩНОСТИ

Концепцията за енергийните общности добива правна легитимност в Европейския съюз (ЕС) с приемането на пакета „Чиста енергия за всички европейци“ едва през 2019 г., въпреки че енергийни кооперативи или други граждански обединения съществуват още от 70-те/80-те години на XX в. най-вече в страни като Германия, Нидерландия, Дания и Великобритания, доказващи социалната ангажираност към децентрализацията и зелената енергия. В пакета колективното гражданско участие се разглежда като инструмент за повишаване на енергийната демокрация, постигане на справедливост и устойчивост. Енергийните общности могат да задвижат не само енергийната трансформация, но и социалната иновация, като овластяват гражданите и местните заинтересовани страни да вземат активно участие на всички нива на енергийния пазар.

В рамките на този пакет са въведени две основни правни категории. Чрез Директива (ЕС) 2019/944 относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия (IEMD) се въвежда дефиниция-

та за **граждански енергийни общности** (Citizen Energy Communities - CEC), чрез които се създава нормативни условия за колективното присъединяване на активните потребители в енергийните пазари. Докато Директива (ЕС) 2018/2001 за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (RED II) включва понятието за **общности за възобновяема енергия** (Renewable Energy Communities - REC). И в двата случая общностите се определят като юридически лица с отворено и доброволно участие. Основната им цел не е извличането на печалба, а постигането на екологична, икономическа или социална полза за членовете или местната общност.

Процесът по транспониране на европейските директиви в националното законодателство на държавите членки включва изготвянето на правни дефиниции за енергийни общности, създаване на стимулиращи механизми, както и осигуряване на достъп до финансиране. Напредъкът по прилагането на националните правни рамки и програмите за подкрепа на енергийните общности може да бъде проследен чрез Transposition Tracker, който дава оценка на съответствието и ефективността на националните политики спрямо европейските разпоредби. Според него България получава предпоследната оценка по петобалната система, отразяваща съществените пропуски в транспонирането на основните правни разпоредби на ЕС относно благоприятстващите рамки и националните схеми за подкрепа както на REC, така и на CEC.

Значението на енергийните общности е припознато в дългосрочната енергийна стратегия на България. В Интегрирания национален план „Енергетика и климат“ (ИНПЕК), приет от Министерския съвет през 2020 г., енергийните общности се разглеждат като посредници в прехода на гражданите към свободен пазар на електроенергия, тъй като либерализацията за битови потребители се очакваше да настъпи от юли 2025 г. Към настоящия момент само небитовите потребители, включително МСП, държавните учреждения и местните публични структури, закупуват електроенергия на нерегулирани (пазарни) цени. Това обаче не ограничава възможността битовите

потребители да участват в енергийни общности – те също могат да бъдат равноправни членове или учредители, като очакваната либерализация на пазара се смяташе, че ще улесни допълнително активната им роля. Отлагането ѝ на практика ограничи значението на енергийните общности в националната енергийна стратегия. В актуализирания ИНПЕК, представен за одобрение пред Европейската комисия (ЕК) в началото на 2025 г., общностите са определени като ефективен инструмент за насърчаване на по-широкото интегриране на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в националната енергийна система. Според предложенията в плана през следващите години страната следва да предвиди мерки за подкрепа на енергийните общности и индивидуалните потребители на ВЕИ чрез осигуряването на безвъзмездна финансова помощ и кредити с преференциални условия, като така направи технологиите за възобновяема енергия по-достъпни.

Въпреки постигнатия правен напредък липсата на целенасочена финансова рамка остава едно от основните предизвикателства пред развитието на енергийните общности в България. За разлика от традиционните пазарни участници, общностите обикновено са структури с **непазарна мотивация, ограничени инвестиционни ресурси и силна зависимост от доброволен труд и местна мобилизация**. Това ги прави по-уязвими при достъпа до финансиране, особено когато липсват адаптирани механизми, които да отчитат техните особености – като **ограничен капитал, нестопанска цел и неравностойна административна и проектна подготовка**.

Когато енергийните общности се конкурират наравно с общини или частни компании по програми за енергийна ефективност и ВЕИ, те са поставени в структурно неизгодна позиция. Докато останалите бенефициенти разполагат с професионални екипи, опит в управлението на проекти и по-лесен достъп до съфинансиране, гражданските инициативи често срещат затруднения още при етапа на кандидатстване. Това на практика води до изключване на общностите от финансиращи механизми, които би трябвало да стимулират точно тяхното развитие.

Създаването на специализирани **финансови инструменти с по-гъвкави изисквания, възможности за авансово финансиране и техническа помощ на етапа на формиране на общността** би спомогнало за преодоляване на тези бариери. Подобна насочена подкрепа е от ключово значение, за да се осигури реален шанс за участие на енергийните общности в прехода към децентрализирана и справедлива енергийна система, както и за да се гарантира, че граждански инициативи ще обхванат уязвими групи – включително енергийно и транспортно бедни домакинства – при които социално-икономическият ефект от подобни проекти би бил най-съществен.

ВИДОВЕ ФИНАНСОВИ МЕХАНИЗМИ И ИЗТОЧНИЦИ

За разлика от класическите енергийни проекти, енергийните общности често се изграждат около принципите на доброволност, социална ангажираност и активно местно участие. Те обикновено стартират с ограничен капитал и се управляват от граждански структури без търговска цел. В резултат на това техните финансови потребности са по-специфични и се променят в зависимост от етапа на развитие, който може да бъде условно разделен на четири основни фази: **иницииране, планиране, реализиране и експлоатация**. Всяка от тези фази поставя различни изисквания по отношение на вида и обема на необходимото финансиране, което допълнително затруднява осигуряването на дългосрочна финансова устойчивост.

Фигура 1: Схематично представяне на четирите ключови етапа на развитие на енергийна общност и подходящи финансови и технически източници за всеки от тях

1. ЕТАП НА ИНИЦИИРАНЕ

Инициирането представлява началната фаза в развитието на енергийната общност, в която основният фокус е насочен към ангажиране на заинтересованите страни (потенциални членове на общността), формиране на споделена визия и изграждане на първоначална организационна рамка. Този процес обикновено възниква от гражданска инициатива, местно сдружение, община или неформална група от активни участници, мотивирани от необходимостта за по-голяма енергийна независимост, социална справедливост или устойчиво развитие. Ключов приоритет на този етап е изграждането на доверие, както вътре в самата общност, така и спрямо външни партньори и институции. От съществено значение е наличието на експертна и консултантска подкрепа, която да подпомогне процеса чрез информационни и образователни дейности, да установи контакт с местната власт, технически и правни експерти, както и да улесни търсенето на подходящи донори и партньори. Типичните

дейности в рамките на тази фаза включват организиране на информационни срещи и обществени обсъждания, формиране на ядро от заинтересовани членове, идентифициране на енергийните потребности на общността, проучване на добри практики от страната и чужбина и изготвяне на предварителна оценка на потенциала за възобновяема енергия в дадения район или избран терен. Финансирането на този етап обикновено е ограничено и често се основава на доброволен труд, лични средства от участниците, подкрепа от неправителствени организации (НПО) или целеви европейски програми, насочени към изграждането на капацитет.

2.ЕТАП НА ПЛАНИРАНЕ

След успешното формиране на основната инициатива и консолидиране на местната ангажираност, енергийната общност навлиза във фаза на планиране. Този етап е насочен към превръщането на концептуалната идея в конкретен, изпълним проект чрез извършване на необходимите подготвителни дейности и проучвания за осъществимост. Основната цел е постигането на техническа, правна и финансова яснота относно реализацията на инициативата. На този етап се извършват:

- юридически анализ относно подходящата форма на организация в съответствие с националната и европейската нормативна рамка;
- идентифициране, провеждане на технически и правни проучвания (собственост, урбанистичен статус, възможности за наемане) и договаряне на условия за ползване на имот, върху който ще бъде инсталирана избраната енергийна технология;
- технически предпроектни проучвания, включително оценка на наличните ресурси (например слънчева или вятърна енергия), подходящи технологии и възможности за тяхната интеграция;

- разработване на бизнес модел, включващ оценка на разходите, приходите, финансовите рискове и възвръщаемостта;
- изготвяне на финансова стратегия и идентифициране на потенциални източници на финансиране;
- планиране на управленската и оперативната структура на бъдещата общност

Планирането включва и активна комуникация с местните власти, доставчици на енергийни услуги, търговци на енергийно оборудване и други потенциални партньори. Често се провеждат обществени консултации с цел изясняване на проектната идея и укрепване на социалната легитимност на инициативата, особено в случаите когато е предвидено да бъдат използвани обществени ресурси, земя или европейско/публично финансиране.

Финансовите потребности в тази фаза са по-големи в сравнение с етапа на инициране, тъй като включват заплащането на експерти за изготвянето на технико-икономически анализи, правни консултации, и бизнес планове, разходи по регистрация на юридическо лице и подготовка на кандидатстване за финансиране. В България най-често този етап се финансира от грантове за предпроектна подготовка от европейски програми, вкл. LIFE, Horizon Europe, European Energy Communities Facility и др., описани по-долу.

3.ЕТАП НА РЕАЛИЗАЦИЯ

Преходът от планиране към практическо изпълнение на заложените енергийни инициативи е свързан със значително нарастване на финансовите потребности. На този етап възникват капиталови разходи, включващи закупуване или наемане на земя (имот), както и на предвиденото за изграждане върху нея енергийно оборудване. Освен това тук попадат и придружаващите ги разходи като строително-монтажни дейности, административни такси, такси за присъединяване към електропреносната и електроразпределителната

мрежа, логистика, както и първоначални оперативни разходи. Изборът на адекватен модел за финансиране е от решаващо значение за дългосрочната устойчивост на проекта. Към момента в България съществува ограничен опит в прилагането на разнообразни финансови инструменти в рамките на този етап. Най-често срещаният подход е дяловото финансиране (т.нар. краудфъндинг), при което членовете на енергийната общност доброволно инвестират финансови средства, срещу което получават пропорционален дял от генерирания доход от продажбата на енергия.

Съществуват обаче редица допълнителни финансови механизми, макар и все още слабо развити в страната и без съществени примери за тяхното прилагане, като:

- **заемно финансиране** – банкови кредити, зелени заеми, както и специализирани инструменти, предоставяни от международни институции като Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) и Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР);
- **грантове и субсидии** – европейски, национални и общински програми, особено в случаи на проекти със социална значимост, иновативен или демонстрационен характер;
- **публично-частни партньорства** – модели, при които местните власти или частни предприятия участват в съфинансирането и споделянето на рисковете и ползите.

4. ЕТАП НА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Етапът на експлоатация представлява най-дългосрочната фаза в жизнения цикъл на енергийната общност и има съществено значение за нейната финансова устойчивост и организационна жизнеспособност. Финансовите нужди на този етап включват текуща техническа поддръжка на съоръженията, застраховки, разходи по поддържане на връзката с електроенергийната система, административни

разходи (включително счетоводно обслужване, юридическа подкрепа и регулярна отчетност), както и потенциални разходи, свързани с разширяване на дейността, привличане на нови членове или допълнителни инвестиции. В зависимост от избрания модел за финансиране на предходния етап, може да възникне необходимост от възстановяване на привлечения капитал – например чрез разпределяне на дивиденди към членовете-инвеститори при дялово участие.

Сред основните източници на приходи, чрез които може да се обезпечи функционирането на енергийната общност в дългосрочен план, се включват:

- продажба на електроенергия на крайни потребители чрез междинни енергийни доставчици (поради отсъствието на пазарна рамка за нетно отчитане в България), както и чрез директна продажба на излишъка в мрежата;
- договори за енергийни услуги (ESCO модели), при които реализираните икономии на енергия служат за възстановяване на направените първоначални инвестиции;
- развитие на допълнителни дейности с пазарен потенциал, като предоставяне на специализирани консултантски услуги, обучения и информационни кампании относно процеса по сформирание и управление на граждански инициативи за възобновяема енергия и енергийна ефективност.

Успехът на дадена колективна инициатива в значителна степен зависи от достъпа до подходящи източници на финансиране, съобразени с нейния етап на развитие и организационен капацитет. В този контекст се открояват два основни подхода: пряко финансиране чрез грантове, субсидии и други безвъзмездни средства, и заемно финансиране, което включва банкови кредити, кооперативни модели и други форми на заемен капитал.

ПРЯКО ФИНАНСИРАНЕ

В Европа са разработени разнообразни подходи за финансиране и техническа подкрепа за енергийните общности в зависимост от етапа на тяхното изпълнение. Няколко механизми и програми, насочени към различни заинтересовани страни като общини, местни власти и енергийни агенции, осигуряват специализирана техническа помощ и изграждане на капацитет за устойчиви енергийни инициативи на местно равнище. Актуалните целеви европейски програми включват:

- **European Energy Communities Facility (EECF)** представлява инициатива, финансирана по програма LIFE Clean Energy Transition, която цели да ускори укрепването на модела за енергийни общности в 27-те държави членки на ЕС, както и в Исландия, Молдова, Северна Македония и Украйна. Програмата е насочена към предоставянето на финансова и техническа подкрепа за граждански енергийни инициативи, намиращи се в начални етапи от своето развитие, създадени в съответствие с изискванията на европейските директиви и националното законодателство. EECF осигурява еднократно грантово финансиране на стойност 45 000 евро на всяка одобрена местна енергийна общност за разработване на своя устойчив бизнес план. Програмата предлага и достъп до техническа помощ, целево обучение, консултации с национални експерти и мрежова платформа за обмен на добри практики между енергийните общности в цяла Европа. Първата покана за подаване на проектни предложения по инициативата бе обявена на 2 юни 2025 г., като **срокът за кандидатстване изтича на 30 септември 2025 г.** Във връзка с отварянето на конкурса бе проведена и специализирана информационна сесия на 3 юни 2025 г., която представи основните изисквания, критерии за допустимост и процедури за кандидатстване. Подробна информация относно необходимите документи и други допълнителни изисквания са достъп-

ни на официалния уебсайт на програмата, където се публикуват и възможностите за кандигатстване. Очаква се инициативата да остане активна до февруари 2028 г., в рамките на която ще бъдат организирани още покани за подаване на проектни предложения. За всяка съществуваща или новосъздадена енергийна общност в България се препоръчва внимателен преглед на критериите за допустимост и осъществяването на контакт с националния координатор по програмата, който може да предостави методическа и административна подкрепа през целия процес на кандигатстване.

• **LIFE Clean Energy Transition (LIFE-2025-CET-ENERCOM) 2021 – 2027** е ключов инструмент за подкрепа на справедливия и устойчив енергиен преход в държавите членки на ЕС. Насочена към преодоляване на структурни и пазарни бариери, инициативата има за цел да подпомогне широк кръг заинтересовани страни от местни власти и енергийни агенции до граждански структури при реализирането на конкретни проекти, които подкрепят прилагането на Европейския зелен пакт и целите в областта на климата и енергетиката. Тематичното направление ENERCOM – Support services for energy communities поставя акцент върху създаването на благоприятна среда за развитие на енергийните общности чрез институционални, технически, административни и обучителни механизми. Общият бюджет за ENERCOM възлиза на приблизително 7 млн. евро, като проектните предложения могат да получат съфинансиране до 95% от допустимите разходи. **Крайнният срок за кандигатстване е 23 септември 2025 г.** Право на участие имат консорциуми от най-малко три организации от три различни държави, сред които могат да бъдат общини, енергийни агенции, както и федерации или асоциации на енергийни общности. В проектното предложение се допуска планиране на експертна подкрепа във всички фази на развитие на дадена енергийна общност – от дефиниране на бизнес модел и правна рамка, през проучване на достъп до финансиране и разработване на търговска стратегия за енергийна реализация, до консултации за органи-

зационната и техническата устойчивост в етапа на експлоатация. Наред с това програмата насърчава внедряването на механизми за репликиране на добри практики и споделянето на опит посредством peer-to-peer подкрепа и twinning инициативи между общности с различно ниво на развитие.

• **Cluster 5 Call 02-2026 (WP 2025) (HORIZON-CL5-2026-02): Innovative tools and services to manage and empower energy communities** е европейска инициатива в рамките на HORIZON Europe – Cluster 5: Climate, Energy and Mobility, чийто приоритет е укрепването на капацитета на енергийните общности и гражданското участие в енергийния преход. Финансирането е насочено към проекти, които предлагат технологични, организационни или социални иновации за повишаване на ролята на местните общности в производството, съхранението, споделянето и потреблението на чиста енергия. Кандидатите могат да бъдат консорциуми, включващи научноизследователски институции, общини, енергийни агенции, МСП, НПО, като се насърчава участието на организации от страни с по-нисък капацитет за иновации, включително България. Изисква се пряко участие на ключови заинтересовани страни, сред които енергийни общности, производители на интелигентни уреди и устройства за домашно потребление, разработчици на системи за енергийно управление на дома и сградите, оператори на разпределителни мрежи (като те не трябва да упражняват собственост, управление или експлоатация върху съоръжения за съхранение на енергия или зарядни станции за електрически превозни средства), както и агрегатори на енергийни ресурси. Разработените иновативни решения трябва да бъдат експериментално приложени и тествани в най-малко три различни енергийни общности, разположени в три отделни европейски държави, като се дава приоритет на региони с различна степен на социално-икономическо развитие и достъп до ресурси. Общият обем на финансиране, предвиден по тази програма, е 20 млн. евро. **Крайният срок за кандидатстване е 17 февруари 2026 г.,** като официалната покана ще бъде публикувана на 16 септември 2025 г.

- **European Local Energy Assistance (ELENA)** е съвместна инициатива на ЕИБ и ЕК, създадена с цел да улесни подготовката и реализацията на устойчиви инвестиционни проекти за енергийна ефективност, децентрализирани ВЕИ и устойчив градски транспорт. ELENA не финансира закупуването на инфраструктура, а предоставя безвъзмездни средства за техническа експертна подкрепа, която да спомогне в подготовката и структурирането на инвестиционния план. Програмата е особено полезна за публични и частни субекти, които срещат затруднения при реализацията на мащабни проекти, поради липса на опит, ограничен административен капацитет или затруднен достъп до правна и финансова експертиза. Грантовете на ELENA могат да покриват до 90% от разходите по подготовката на проекта, включително за пазарни и предпроектни проучвания, енергийни одити, структуриране на инвестиционната програма, подготовка на бизнес планове и финансови модели, разработване на процедури за възлагане на обществени поръчки или за създаване на звена за управление на проекта. Важна особеност на ELENA е липсата на фиксирани срокове за кандидатстване – **предложения могат да бъдат подавани по всяко време**, като оценката и одобрението се извършват на принципа „първи по време – първи по право“. Годишният бюджет на програмата възлиза на около 20 млн. евро. По-малки проекти, каквито могат да бъдат енергийните общности, също могат да получат подкрепа, при условие че са включени към по-широки агрегирани програми.

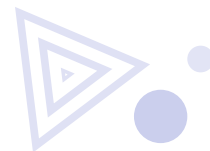
- **Citizen-led Renovation (CLR)** е инициатива на ЕС, насочена към създаването на благоприятна среда, в която граждани, обединени в енергийни общности, могат да планират, управляват и прилагат мерки за енергийна ефективност и обновяване на жилища. CLR се реализира чрез мрежа от подкрепящи структури – организации, избрани чрез конкурс, които осигуряват специализирана и съобразена с местния контекст помощ на енергийните общности в своя регион или страна. Подкрепата включва консултации в области като разработване

на бизнес модели, проектно управление, комуникация и ангажиране на местната общност, финансово структуриране, техническо планиране и изграждане на капацитет. Общият бюджет, отпуснат на всяка от избраните подкрепящи структури, варира между 500 000 и 541 000 евро, в зависимост от регионалните особености и териториалния обхват. До момента са избрани пет такива подкрепящи структури, като целта на последната покана за набиране на предложения (с краен срок 9 май 2025 г.) е да се идентифицират още пет нови организации. Към момента България не разполага със собствен партньор в рамките на тази инициатива, но са отворени възможностите за сътрудничество с подкрепящи структури от други държави. Така например още в първата фаза на инициативата българската енергийна общност „Изгрей“ е включена пилотно и получава подкрепа по линия на CLR за разработване на бизнес модел и за ангажиране на общността във връзка с обновяването на многофамилна жилищна сграда в гр. София. Очакваните резултати включват изготвянето на ръководство за прилагане на водено от българските граждани жилищно обновяване, както и частично обновяване на избрания сграден обект.

• **Програма „Евро-Средиземноморски басейн“ (Interreg Euro-MED) 2021-2027** е транснационален инструмент за териториално сътрудничество, в който България попада в обсега с цялата си територия. Право на участие имат национални, регионални и местни публични органи, академични и научни институции, МСП, бизнес асоциации, НПО и местни общности, като всяко проектно предложение трябва да обединява партньори от различни държави. Програмата финансира проекти по четири основни направления: изготвяне на анализи, които откриват път към нови инструменти, политики, стратегии и планове за действие (Study), пилотно прилагане на вече разработени иновативни подходи (Test), адаптиране и прилагане на доказани решения (Transfer), както и комбинация от трите по стратегически теми за специфични територии (Strategic territorial). Сред четирите

основни тематични области подкрепата за енергийни общности би могла да бъде обхваната от областта „Зелени жилищни зони“ (Green Living Areas), насърчаваща устойчивото развитие на жилищната среда спрямо целите на енергийния преход. Пример за приложимостта към българския контекст е проектът RECinMED (2024–2027), в който община Смолян участва в изграждането на енергийни общности за възобновяема енергия чрез транснационален обмен, капацитетно развитие и демонстрационни инвестиции. Следващата тематична покана ще бъде по линия на „Test“ проектите и ще бъде **отворена за кандидатстване от април 2026 г.** с общ бюджет от 10 млн. евро. При въпроси, свързани с програмата, процеса по подаване на заявления, административни и други изисквания, националните бенефициенти могат да се обръщат към Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) – националното звено за контакт.

- **Програма „Техническа помощ за преход към зелена енергия“ (Technical Assistance for a Green Energy Transition - TARGET)** е инструмент от 2021 г. за предоставяне на безвъзмездна техническа помощ, разработен съвместно от ЕК и ЕИБ в подкрепа на възлищните, торфените и шистовите региони в процес на декарбонизация. Целта на програмата е да улесни подготовката на устойчиви енергийни проекти чрез предоставянето на експертна подкрепа, включваща оценка на проектната жизнеспособност и въздействието върху околната среда, провеждане на обществени консултации, структуриране на проектни портфейли и изграждане на капацитет. Право да получат техническа помощ имат както представители на публичния, така и на частния сектор. Сред допустимите проекти са новосформирани енергийни общности, насочени към производство на възобновяема енергия и намаляване на енергийните разходи на местно ниво. Кандидатстването се осъществява чрез попълване на стандартна форма, изпратена по електронната поща до екипа на TARGET.

Европейското финансиране най-често е насочено към осигуряването на техническа помощ в ранните фази от развитието на енергийните общности – например при изготвяне на бизнес модели, провеждане на технически и енергийни обследвания, правни консултации, обучения и организационно развитие. В по-напредналите етапи, когато възниква необходимостта от реални капиталови инвестиции за изграждане или разширяване на енергийната инфраструктура, на преден план излизат инструментите за заемно финансиране.

ФИНАНСОВИ МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДКРЕПА НА ЕНЕРГИЙНИ ОБЩНОСТИ В ЕТАП НА РЕАЛИЗАЦИЯ:

• ГРУПОВО ФИНАНСИРАНЕ С ДЯЛОВО УЧАСТИЕ (EQUITY-BASED CROWDFUNDING)

Груповото финансиране с дялово участие представлява форма на колективно инвестиране, при която множество индивидуални лица (бъдещите членове на енергийната общност) предоставят финансови средства в замяна на дялово участие в инициативата. При този модел те не само подпомагат осъществяването на проекта, но и се превръщат в съпритежатели на част от него, като поемат съответна степен на инвестиционен риск и участват в разпределението на потенциалните ползи, например под формата на дивиденди и/или право на глас в управлението. За ефективното прилагане на този механизъм са необходими прозрачна комуникация с потенциалните инвеститори, предварително подготвен инвестиционен план, както и надежден процес за набиране на средства, който може да бъде улеснен чрез специализирана онлайн платформа. В българския контекст

този модел се утвърждава като най-предпочитаната форма за финансиране на енергийни общности. Такъв подход е успешно приложен в пилотните инициативи на енергийните общности в Габрово и Бургас, където средствата за реализация на проектите са набирани чрез открити публични покани, базирани на предварително изготвен бизнес план и оценка на проекта. Присъединяването към общността се осъществява чрез първоначална вноски, чиято стойност попада в предварително определени граници, с цел гарантиране на децентрализирано и демократично управление. Кампанията за набиране на средства приключва при достигане на необходимия финансов праг. Впоследствие, в рамките на отчетните периоди, се проследяват паричните потоци на общността и при реализирана печалба се разпределят дивиденди. Към такива групови инвестиционни механизми могат да се присъединяват както физически лица, така и представители на местните власти, НПО или МСП.

• БАНКОВИ КРЕДИТИ

Банковите кредити са класически механизъм за осигуряване на външно финансиране, чрез който енергийните общности могат да покрият първоначалните инвестиционни разходи по реализацията на своите проекти. Макар в България към момента да не съществуват специализирани банкови продукти, насочени конкретно към енергийни общности в контекста на националните или европейските климатични цели, редица търговски банки предлагат кредитни инструменти за домакинства и предприятия за закупуване на ВЕИ, които могат да бъдат допълнително адаптирани и отворени спрямо нуждите на колективните енергийни инициативи. Част от търговските банки в страната си партнират с международни финансови институции по програми, осигуряващи облекчени условия за обезпечение и преференциални лихвени проценти. Такъв пример е инициативата InvestEU, управлявана от ЕК. Гаранционният механизъм намалява риска за банките, което им позволява да предлагат кредити с по-ниски лихви, облекчени изисквания за обезпечения и гъвкави сроко-

ве за погасяване. Подобни условия са благоприятни за новосъздадени енергийни общности, които често не разполагат с достатъчно активи или с утвърден кредитен профил. Пример за успешно изградено споразумение е това между ПроКредит Банк България (която се отличава от останалите банкови институции в страната с това, че притежава опит с финансирането на енергийни общности чрез клона си в Гърция) и InvestEU Устойчивост от ЕБВР.

Банките обикновено приравняват инвестициите, реализирани от енергийни общности, към формата на корпоративно финансиране, поради което оценяват проектите преди всичко през призмата на тяхната финансова устойчивост. Както посочват от УниКредит Булбанк, изискванията включват наличие на чиста кредитна история както на самия кредитополучател, така и на основните спонсори на проекта, а също и обезпечения без правни тежести или дефекти, които подлежат на задълбочен правен анализ от страна на банката. Солидарната отговорност на спонсорите се разглежда като допълнителен елемент на сигурност, особено при проекти с по-висок риск или при липса на възможност за чисто проектно финансиране. В тези случаи се търси пряка ангажираност от страна на инвеститорите. Освен това банката може да наложи редица ограничения, свързани с допълнителната задължнялост, продажбата на дълготрайни материални активи, както и при разпореждането с други ключови активи или вземания.

В съответствие с общите пазарни практики, Българо-американска кредитна банка (БАКБ) също предлага гъвкави кредитни решения за ВЕИ и енергийна ефективност, достъпни за юридически лица, включително търговски дружества, кооперации и в определени случаи сдружения. Финансирането зависи от правния статут, финансовия профил и вида на обезпеченията, а при колективни структури с множество участници се изисква яснота по отношение на представителството, механизмите за вземане на решения и солидарната отговорност. Допуска се свободното присъединяване или напускане на членове по време на срока на кредита, стига това да не застра-

шава финансовата стабилност или договорните гаранции. В такива случаи се изисква предварително уведомление и при необходимост допълнителен правен анализ.

Основна особеност при банковите институции е, че те избягват да финансират директно съдружения с нестопанска цел (СНЦ) или дружества по Закона за задълженията и договорите (ДЗЗД), поради спецификата на правния статут, липсата на устойчиви приходи и ограничените възможности за обезпечаване, което затруднява оценката и управлението на риска за финансиращата институция. В такива случаи ПроКредит Банк България посочва като възможна алтернатива индивидуалното кредитиране на членовете на енергийната общност като физически лица. От кредитополучателите се изисква да представят допълнителен източник на доход, независим от бъдещите приходи или спестявания на общността. Допустими доходи са например постъпления от трудова или стопанска дейност на съдружниците. При структури с множество равноправни участници се изисква солидарна отговорност – т.е. част от съдружниците да се ангажират като солидарни длъжници, което гарантира устойчивостта и сигурността на кредитното задължение.

• ДОГОВОРИ С ГАРАНТИРАН РЕЗУЛТАТ (ЕСКО МОДЕЛИ)

Договорите с гарантиран резултат, известни още като ЕСКО модели, представляват форма на договорно финансиране, при която фирмата-изпълнител (ЕСКО компания – Компания за енергийни услуги) реализира енергийната инвестиция от името на клиента, в случая енергийната общност, поемайки финансовия риск и дейностите по проектиране, администриране, финансиране, изпълнение и често поддържане на енергийно-ефективни или ВЕИ решения. Заплащането към ЕСКО компанията се извършва на база постигнати икономии или произведена енергия, договорени предварително. Така възстановяването на инвестицията става чрез реализираните спестявания в бъдеще, а не чрез директни плащания от страна на енергийната

общност или нужда от предварителен капитал. ЕСКО моделите са особено подходящи при сгради с висока консумация на енергия като многофамилни жилищни или обществени сгради. В България пазарът на ЕСКО услуги е все още слабо развит особено за малки инициативи или в контекста на енергийни общности. Обикновено се прилагат при по-големи проекти за енергийна ефективност, където възвръщаемостта е достатъчна за покриването на разходите на ЕСКО компанията.

• ГРУПОВО КРЕДИТИРАНЕ (CROWDLENDING) / ВЗАИМНО КРЕДИТИРАНЕ (PEER-TO-PEER LENDING)

Груповото кредитиране, известно още като peer-to-peer кредитиране, е форма на алтернативно финансиране, при която множество индивидуални кредитори (граждани, инвеститори, организации) отпускат заеми на дадена инициатива – в случая енергийна общност – чрез онлайн платформа. За разлика от традиционното банково кредитиране, груповото кредитиране (crowdlending) не изисква посредничество от финансова институция, а разчита на директна връзка между кредитор и заемополучател. Вместо да даряват средства или да купуват дялове, участниците отпускат заем срещу лихва за определен срок. Възвръщаемостта е фиксирана и се основава на предварително договорени условия за погасяване на главница и лихва. За разлика от карудфъндинга кредиторите не придобиват собственост или управленски права в проекта. Груповото кредитиране (Crowdlending) може да се използва за финансиране на конкретен проект или актив например изграждане на фотоволтаична система. В България все още не е припознат като възможност за подкрепа на граждански инициативи за възобновяема енергия.

• ПУБЛИЧНО-ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО ЧРЕЗ СПЕЦИАЛИЗИРАН ФОНД

Публично-частното партньорство чрез национален или регионален специализиран фонд представлява инструмент за структу-

рирана финансова подкрепа, който съчетава публични средства от европейски програми и националния бюджет с частни инвестиции. Инструментът улеснява достъпа до финансиране за нови или малки енергийни общности, които обикновено не отговарят на изискванията на стандартните финансови продукти. Такъв фонд действа като централизирана структура, която управлява, разпределя и насочва ресурсите към допустими проекти въз основа на прозрачни критерии. Механизмът може да предлага грантове, заеми, гаранции или комбинирани финансови инструменти. Този подход не само повишава ефективността на публичните инвестиции, но и насърчава участието на частния сектор в устойчиви енергийни решения. Към момента в България не съществува специализиран фонд с приоритетна област за колективни инициативи за производство и потребление на енергия от ВЕИ, въпреки че нормативната и стратегическа рамка допуска създаването на такъв механизъм в бъдеще.

• ЛИЗИНГ

Лизингът представлява форма на дългосрочно наемно финансиране, при което едната страна – лизингодателят – предоставя на другата – лизингополучателя – правото да използва определено оборудване (напр. фотоволтаични панели, инвертори, батерии) срещу периодични плащания за определен срок. В края на договора лизингополучателят обикновено има възможност да придобие собствеността върху оборудването срещу символична остатъчна стойност. Инструментът е подходящ за енергийни общности, които нямат достатъчен първоначален собствен капитал за закупуване на необходимите активи, но могат да покриват месечни вноски от генерирани спестявания или приходи. Лизингът може да бъде както оперативен, при който собствеността върху оборудването остава за лизингодателя след изтичане на договора, така и финансов, при който собствеността преминава към лизингополучателя след изтичане на договора.

• ЗЕЛЕНИ ОБЛИГАЦИИ

Зелените облигации представляват дългови финансови инструменти, предназначени за набиране на капитал, който се използва за проекти с положително въздействие върху околната среда, включително проекти за възобновяема енергия, енергийна ефективност и устойчиво развитие. Те се емитират от публични институции, банки, корпорации или специализирани фондове и привличат инвеститори, ангажирани с принципите на устойчивото финансиране. Зелените облигации могат да се използват като инструмент за финансиране на по-мощабни енергийни общности, включващи изграждане на ВЕИ мощности, модернизация на енергийна инфраструктура или създаване на децентрализирани мрежи. Събраните средства се връщат на инвеститорите с лихва в рамките на предварително определен срок. На този етап в България зелени облигации не се използват от енергийни общности, но механизмът добива популярност в ЕС. Съществуват примери на общини, кооперативи и специализирани енергийни дружества, които емитират зелени облигации за финансиране на устойчиви проекти.

ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ПОДКРЕПА НА УСТОЙЧИВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ НА СЪЩЕСТВУВАЩИ ЕНЕРГИЙНИ ОБЩНОСТИ:

• СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯ (POWER PURCHASE AGREEMENTS – PPAs)

Споразуменията за закупуване на електроенергия (PPAs) представляват дългосрочни договори между производителя на електроенергия (в случая енергийната общност) и потребителя (който може да бъде член на общността, местно предприятие или търговец), кои-

то определят помежду си условията за продажба на произведената електроенергия на предварително договорена цена. Този механизъм осигурява предвидимост на приходите и стабилен паричен поток за енергийната общност, което улеснява управлението на риска. PPAs са приложими в българския контекст, където все още липсва механизъм за нетно отчитане (net metering) и масово разпространени „умни“ електромери. В случая електроенергията се продава на лицензиран търговец, който от своя страна я преразпределя между крайните потребители, сключили предварителни PPAs с общността, съгласно индивидуални споразумения. По този начин се създава възможност за косвено споделяне на енергията между участниците, като същевременно се поддържа и икономическата ефективност на гражданската инициатива.

ДОПУСТИМИ БЕНЕФИЦИЕНТИ

Настоящият раздел разглежда типовете субекти, които могат да кандидатстват за финансиране в контекста на енергийните общности, както и специфичните ограничения и изисквания, приложими за всеки от тях. Допустимостта на бенефициенти зависи както от естеството на финансовия механизъм, така и от правно-организационната форма и дейността на кандидатите. Съгласно българското законодателство членове на енергийна общност могат да бъдат физически лица, органи на местното самоуправление и МСП (при условие че тяхното участие не е пряко свързано с основната им търговска или професионална дейност). Общностите трябва да следват принципа за открито и доброволно участие и да осигурят справедлив и прозрачен процес на вземане на решения. Участието в

енергийна общност не отменя правата и задълженията на нейните членове като крайни потребители на електроенергия.

ЦЕЛЕВА ГРУПА И ПРОФИЛ НА КАНДИДАТИТЕ

• МЕСТНИ ВЛАСТИ И ОБЩИНИ

Общините са ключови участници в развитието на енергийните общности поради обвързаността им с административните процедури, свързани с изготвянето на разрешителни и устройствени планове, но също и поради достъпа им до общинска инфраструктура като сграден фонд, покривни пространства и терени, подходящи за реализиране на колективни ВЕИ проекти. Освен това те могат да бъдат преки бенефициенти на разнообразни финансови инструменти – включително участие в ЕСКО договори, платформи за колективно финансиране (кроудфъндинг) и преференциално финансиране чрез национални и европейски програми. Пример за подобна възможност е програмата за ускорено внедряване на ВЕИ върху обществени сгради, финансирана чрез кредитен ресурс от 20 млн. лв., осигурен от Българската банка за развитие (ББР) към компанията „ЕСО Чардж“. Програмата е насочена към финансирането на соларни панели и батерии без изискване спрямо финансовата стойност на проекта и заменя необходимостта от първоначална инвестиция от страна на кандидатите. Допустими участници са общини, училища, болници и МСП, но не и индивидуални граждани. Произведената енергия следва да се потребява на място при предварително фиксирани цени, които гарантират възвращаемостта на инвестицията. Кандидатстването се осъществява чрез писмо за намерение, адресирано до Електроенергийния системен оператор (ЕСО). Макар програмата да предлага

потенциално ефективен механизъм за стимулиране на ВЕИ, съществуват и някои рискове като възможно забавяне на доставките, непрозрачност при избора и закупуването на по-скъпи компоненти, което може да повлияе негативно върху енергийната ефективност и рентабилността. Освен това липсата на ясни критерии за приоритизиране на проектите създава несигурност у потенциалните участници. ЕСО ще изпълнява ролята на балансьор между различните инсталации, координирайки преразпределението на произведената енергия. Макар по този начин инсталациите да бъдат обединени в своеобразна мрежа, тяхната структура не отговаря на правната дефиниция за енергийна общност, а по-скоро представлява мярка за постигане на енергийна ефективност и насърчаване използването на зелена енергия от местните власти и МСП. Подобен подход се наблюдава и при оперативните програми, по които общините могат да кандидатстват, но условията ясно изискват новите ВЕИ инсталации да служат само за собствено потребление, което ограничава възможността за изграждане на отворени, колективни енергийни модели, в които право на участие имат и гражданите.

Освен като самостоятелни кандидати, общините могат да участват и като партньори в консорциуми по европейски програми като LIFE и Horizon Europe, чрез които да предоставят техническа и правна помощ, да съдействат при разработване на устойчив бизнес модел и да подкрепят изграждането на капацитет за създаване и управление на енергийни общности на местно ниво.

• ГРАЖДАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ И АСОЦИАЦИИ

Неправителствени организации (НПО) с обществена полза, граждански сдружения, професионални и браншови съюзи могат да кандидатстват като юридически лица с нестопанска цел за финансиране на дейности, свързани с развитието на енергийни общности, повишаване на енергийната грамотност и ангажиране на местни общности в прехода към чиста енергия. Тези организации могат да

участват като партньори или водещи структури в международни консорциуми по програми като LIFE и Horizon Europe, в рамките на които да разработват образователни инструменти и наръчници, да оказват експертна и техническа подкрепа, както и да допринасят за подобряване на регулаторната и финансовата среда на национално ниво. НПО могат да срещнат ограничения по отношение на възможността да генерират приходи от дейността си или да привличат външни инвеститори, което следва да се отчете при структуриране на конкретен бизнес модел за участие в енергийна общност.

• МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ (МСП)

МСП са допустими бенефициенти по широк спектър от финансови инструменти, включително по инициативи за енергийна ефективност и децентрализирани ВЕИ инсталации. Програми като InvestEU осигуряват достъп до гаранционни схеми, пазарно-ориентирани субсидии и преференциални кредити, отпуснати чрез акредитирани финансови посредници. Освен това редица банкови институции, включително ББР, обособяват специализирани банкови продукти, насочени в подкрепа на ВЕИ в МСП. От своя страна, МСП е необходимо да отговарят на изискванията за допустимост, включително по отношение на размера на предприятието, основната икономическа дейност, липса на просрочени задължения и финансова устойчивост. МСП могат да бъдат както инвеститори за дадена общност, така и потребители на генерираната енергия посредством РРА дългосрочен договор за изкупуване, който осигурява постоянен финансов поток за общността.

• ФИЗИЧЕСКИ ЛИЦА

Физическите лица могат да участват в енергийни общности чрез членски внос, индивидуални капиталови вложения или колективно финансиране (краудфъндинг). От друга страна, финансирането може да бъде насочено директно към тях чрез програми за намаляване на

енергийната бедност, подобряване на енергийната ефективност в многофамилните жилищни сгради и ВЕИ инсталации за домакинствата (каквито са покривните фотоволтаици).

ЦЕЛИ И ПРИЛОЖЕНИЯ НА ФИНАНСИРАНЕТО

Настоящият раздел разглежда основните направления, в които могат да бъдат използвани наличните финансови ресурси за подкрепа на енергийните общности. Видът на допустимите дейности зависи от конкретния финансов механизъм, източника на финансиране и фазата на развитие на общността. Информацията е систематизирана в таблицата по-долу

Таблица 1: Таблица с финансовите механизми, подходящи за енергийни общности

Източник на финансиране	Предлагащ орган	Допустими кандидати	Приложение на средствата	Специфики и рискове
European Energy Communities Facility (EECF)	ЕК (отворена процедура по кандидатстване)	Нови или съществуващи енергийни общности (но не и индивидуално общини или местни организации)	- Създаване и учредяване на енергийни общности - Подготовка на проекти и техническа експертиза	- Ограничен брой финансирани инициативи (~140 общности до февруари 2028 г.) - Финансиране изграждането на бизнес модел, но не и на инвестиционното изпълнение

Източник на финансиране	Предлагащ орган	Допустими кандидати	Приложение на средствата	Специфики и рискове
LIFE Clean Energy Transition (LIFE-2025-CET-ENERCOM)	ЕК (отворена процедура по кандидатстване)	Общини, енергийни агенции, НПО, федерации или асоциации на енергийни общности	- Подготовка на проекти и техническа експертиза - Демонстрационни инициативи	- Голяма конкуренция - Високи изисквания на показателите, измерващи въздействието върху околната среда - Условие за репликиране на модела - Необходимост от съставянето на консорциум от международни участници
Cluster 5 Call 02-2026 (WP 2025) (HORIZON-CL5-2026-02)	ЕК (отворена процедура по кандидатстване)	Научноизследователски институции, общини, енергийни агенции, МСП, НПО	- Демонстрационни и пилотни инициативи	- Високи изисквания за техническа зрялост и дигитализация - Конкуренция с технически напреднали организации - Необходимост от съставянето на консорциум от международни участници
European Local Energy Assistance (ELENA)	ЕИБ и ЕК (отворена процедура по кандидатстване)	Публични органи (регионални, местни и общински), публично управлявани предприятия, финансови институции, частни и смесени публично-частни субекти, асоциации на собственици на жилища	- Подготовка на проекти и техническа експертиза - Демонстрационни инициативи	- Не финансира самите инвестиции, а подготовката по тях - Минимален обем на инвестициите след гранта: €30 млн. за енергийна ефективност, жилищен сектор и устойчив транспорт - Възможно е гражданска енергийна общност да участва, ако работи съвместно с община или местна власт - Финансирането е под формата на безвъзмездна помощ (грант), а не заем

Източник на финансиране	Предлагащ орган	Допустими кандидати	Приложение на средствата	Специфики и рискове
Citizen-led Renovation (CLR)	ЕС	Граждани, енергийни общности в многофамилни жилищни сгради	- Подготовка на проекти и техническа експертиза	- Фокус върху обновяване на жилищния сграден фонд - Съгласие на всички собственици - Липса на български посредник, който да предоставя директни насоки по кандидатстването
Програма „Евро-Средиземноморски басейн“ (Interreg Euro-MED) 2021-2027	ЕС	Национални, регионални и местни публични органи, академични и научни институции, МСП, бизнес асоциации, НПО и местни общности	- Подготовка на проекти и техническа експертиза - Демонстрационни инициативи и пилотни инициативи	- Необходимост от съставянето на консорциум от международни участници - 4 основни направления, отворени по различно време за кандидатстване за получаване на финансиране
Програма „Техническа помощ за преход към зелена енергия“ (Technical Assistance for a Green Energy Transition - TARGET)	ЕК и ЕИБ	Представители на публичния и частния сектор	- Подготовка на проекти и техническа експертиза	- Отговорен за проекти, които следва да се реализират във възлищни, торфени или шистови региони на ЕС - Подходящ за проекти в ранен етап на развитие
Групово финансиране с дялово участие (equity-based crowdfunding)	Бъдещите членове на енергийната общност	Енергийни общности	- Създаване и учредяване на енергийни общности - Проекти за възобновяема енергия - Подготовка на проекти и техническа експертиза - Демонстрационни инициативи	- Възможност от разминаване между социална цел и търговски интерес

Източник на финансиране	Предлагащ орган	Допустими кандидати	Приложение на средствата	Специфики и рискове
Банкови кредити чрез финансови посредници по програма InvestEU (като тези от ПроКредит Банк България)	ЕК, ЕИФ, ЕБВР	Частни лица, МСП, публични институции	- Проекти за възобновяема енергия	- Изисква стабилен бизнес план и съфинансиране - Приложимо за лица с по-рисков профил - Облекчени изисквания за обезпечение и преференциален лихвен процент - Ограничено до одобрени банки - Риск от неодобрение на поискания кредит
Договор с гарантиран резултат (ЕСКО модел)	ЕСКО компании, енергийни услуги	Местни власти, общини, предприятия, енергийни общности	- Проекти за възобновяема енергия - Подготовка на проекти и техническа експертиза	- Дългосрочни договори - Зависимост от изпълнение на енергоспестяващите резултати
Групово кредитиране (crowdlending / peer-to-peer lending)	Платформи за краудлендинг, небанкови финансови институции	Физически лица, МСП, енергийни общности	- Проекти за възобновяема енергия	- Регулаторни ограничения - Риск от неплащане - Недоверие сред инвеститорите
Публично-частно партньорство чрез специализиран фонд	Държавни институции, международни фондове, частни инвеститори	Местни власти, общини, МСП, енергийни общности	- Проекти за възобновяема енергия - Подготовка на проекти и техническа експертиза	- Сложна координация между партниращите си финансови институции - Административна тежест - Зависимост от политически решения

Източник на финансиране	Предлагащ орган	Допустими кандидати	Приложение на средствата	Специфики и рискове
Лизинг	Финансови институции, специализирани лизингови компании	МСП, енергийни общности, физически лица	- Проекти за възобновяема енергия	- По-високи общи разходи, поради лизинговите такси - Необходимост от първоначален капитал
Зелени облигации	Финансови институции, държавни и частни емитенти	Общини, големи сдружения	- Проекти за възобновяема енергия	- Финансиране на мащабни зелени инфраструктурни проекти - Високи изисквания за отчетност - Необходимост от кредитен рейтинг
Споразумения за закупуване на електроенергия (PPAs)	Енергийни производители, потребители, посредници	Енергийни общности, предприятия, крайни потребители	- Проекти за възобновяема енергия	- Дългосрочни договори - Риск от пазарни промени

РИСКОВЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Финансовите механизми за подкрепа на енергийните общности носят редица рискове, които могат да възпрепятстват както достъпа до финансиране, така и ефективното управление на проектите. Тези рискове произтичат от:

- Нисък административен и финансов капацитет на новосъздадени или малки енергийни общности, които често разчитат на доброволен труд и ограничени ресурси;
- Сложни и непрозрачни процедури за кандидатстване;
- Липса на публично достъпна информация относно наличните механизми, техният размер на финансиране и условия по кандидатстване;
- Регулаторна несигурност – в България към момента съществува само базисна нормативна рамка за енергийните общности, което води до правна неяснота по отношение на тяхното третиране, преференции и задължения;
- Несъответстващи финансови изисквания, проектирани за търговски субекти, а не за граждански форми.

Рисковете могат да бъдат групирани основно в две категории: такива, свързани с управлението на проектите и средствата, и рискове, свързани с достъпността и процеса на кандидатстване. Първите са породени от недостатъчен административен капацитет, липса на опит в управлението на финансиране, както и неправилно разпределение и използване на средствата. В случай на отсъствие

на ясно дефиниран устав в рамките на общността съществува риск от концентрация на гласове и управленски права сред ограничен брой членове особено при непропорционално финансово участие. Това би могло да подкопае принципите на колективното управление и да застраши защитата на общия интерес. Допълнителен риск възниква, когато отговорността по обслужване на външно финансиране (например банков заем) е поета формално само от един член на общността – обикновено поради технически ограничения в процеса на кандигатстване. Това може да доведе до дисбаланс в правата за управление и претенции за контрол над технологията за производство/съхранение, нарушавайки солидарния характер на инициативата.

Втората група рискове, свързани с достъпността, възникват от сложността на процедурите за кандигатстване, изискванията за документи и доказателства, както и от ограничителните критерии за допустимост. В допълнение са възможни и ограничения, наложени като условие от страна на финансиращите институции - например забрана за привличане на допълнителен дълг и предварителна продажба на ключови активи или ограничаване на правото за разпореждане с определени ресурси. Последиците от тези рискове могат да включват отпадане на членове от общността поради загуба на доверие, забавяне в изпълнението на гражданската инициатива, недобросъвестно усвояване на ресурсите и пропуснати възможности за финансиране.

Таблица 2: Цветова визуализация на рисковете

Механизъм	Управленски риск	Риск за достъпност	Коментар
ЕС програми (LIFE, Horizon)	СРЕДЕН	МНОГО ВИСОК	Сложни процедури по кандидатстване, изискват сериозен административен капацитет и опит
Банкови кредити	СРЕДЕН	МНОГО ВИСОК	Изискват добър финансов профил и обезпечение, както и изисквания спрямо юридическата форма
Договори с гарантиран резултат (ЕСКО)	ВИСОК	СРЕДЕН	Сложни договорни отношения и изискване за професионално управление на проекти
Краудфъндинг и групово кредитиране	СРЕДЕН	СРЕДЕН	Необходимост от изграждане на доверие на множество участници
Публично-частни партньорства по формата на национални фондове	ВИСОК	СРЕДЕН	Координация между много страни, политически и административни рискове
Лизинг	СРЕДЕН	НИСЪК	По-гъвкав достъп, но с по-висока обща цена и необходимост от първоначална вноска
Зелени облигации	ВИСОК	СРЕДЕН	Изискват опит, добра репутация и отчетност; процесът е скъп и сложен
Споразумения за закупуване на електроенергия (PPA)	СРЕДЕН	СРЕДЕН	Дългосрочни договори, зависимост от пазара и необходимост от юридическа подкрепа

Легенда: ■ Нисък риск | ■ Среден риск | ■ Висок риск | ■ Много висок риск

ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Развитието на енергийните общности в България се сблъсква с редица предизвикателства – от нормативна и институционална несигурност до ограничен достъп до подходящи финансови механизми. Съществуващите форми на финансиране често не отразяват спецификите на гражданските инициативи и поставят високи бариери пред тяхната приложимост. Липсата на последователна национална стратегия и на специално дефиниран инструмент за подкрепа на енергийните общности води до занижен интерес както от страна на потенциални членове, така и от страна на външни финансиращи институции. Макар в страната да съществуват публични структури с потенциал да предоставят финансова подкрепа за такива инициативи, към момента те не са оперативни или не разполагат с целенасочени програми. Това поражда реален риск политическата и административната несигурност да забавят критично нужната намеса в ранните етапи на развитие на модела за колективна възобновяема енергия. От друга страна, водещо усложнение при одобрението е избраната юридическа форма на общността, която може съществено да ограничи възможностите за финансиране. В тази връзка настоящият анализ предлага следните насоки за действие:

НА НАЦИОНАЛНО НИВО:

- Опростяване на административните процедури за кандидатстване по национални и европейски програми и осигуряване на възможност за участие на непазарни субекти;

- Създаване на специализирана програма или фонд за енергийни общности, който да предлага гъвкави инструменти, съобразени с мащаба и възможностите на местните участници;
- Анализ на съществуващите стимули в сходни области (напр. енергийна ефективност в жилищния сектор) с цел избягване на неефективни модели като 100% грантове, които изкривяват пазарната мотивация;
- Адаптиране на иновативни инструменти от европейската практика като груповото кредитиране (crowdlending), лизинг, зелени облигации и др. за разширяване на палитрата от достъпни решения за финансиране на енергийни общности в България.

НА МЕСТНО НИВО:

- Подобряване на координацията между общините, местните енергийни агенции и финансовите институции, включително чрез съвместни проекти и фондове;
- Създаване на информационни и консултантски центрове или онлайн портал, които да подпомагат гражданите и сдруженията при избора на подходящ финансов инструмент, подготовката на документи и администрирането на проекти;
- Включване на енергийните общности в местните енергийни планове и климатични стратегии, с възможност за пилотно финансиране от общинския бюджет;
- Тестване на модели за комбинирано финансиране на местно ниво с участието на общината, частни инвеститори и граждани.

ЗЕЛЕНИ И СОЦИАЛНИ КРИТЕРИИ, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ПРОЕКТИ ЗА ЕНЕРГИЙНИ ОБЩНОСТИ:

В контекста на горепосочените предложения за подобряване на достъпа до финансиране на енергийните общности, следва да се добавят и насоки, свързани с тяхната зелена и социална същност. Финансовата жизнеспособност на общностите не зависи единствено от правната им форма и достъпа до ресурси, но и от способността им да отговорят на ключови устойчиви и демократични критерии. Включването на подобни критерии при планиране, избор и подкрепа на проекти може да гарантира, че обществената и европейската подкрепа се насочва към инициативи с дългосрочна социална, икономическа и екологична стойност.

- **Гарантиране на откритост и местно участие:** Участието в енергийни общности следва да бъде отворено за местни заинтересовани страни – граждани, общини, НПО и МСП извън енергийния сектор. Това предотвратява доминирането от корпоративни интереси и гарантира локална ангажираност.
- **Укрепване на принципите на демократичното управление:** Приоритет следва да се дава на енергийни общности, които прилагат принципа “един член = един глас”, както и хоризонтално вземане на решения, включващо жените, младите хора, мигрантите и други слабо представени групи в управлението.
- **Превенция на корпоративното завладяване:** Да се въведат ограничения върху доминиращи акционери (например чрез горна граница от 33% дял в собствеността), както и запазване на места в управителните органи за местни или публични партньори.
- **Социална добавена стойност и енергийна справедливост:** Да се приоритизират проекти, които пряко допринасят за намаляване на енергийната бедност и включват домакинства с ниски доходи и други уязвими групи чрез достъп до по-ниски цени на енергия или пряко участие.

- **Капацитет и информираност:** Да се насърчава изграждането на капацитет и повишаване на осведомеността сред членовете на енергийните общности и в други региони чрез обучения, информационни кампании и партньорства.
- **Приоритет на енергийната ефективност и намаляване на търсенето:** Енергийните общности, които комбинират производство от ВЕИ с мерки за енергийна ефективност, съхранение или гъвкаво потребление, следва да получат допълнителни точки в процеса на оценка.
- **Подкрепа за местната икономика и устойчивото развитие:** Да се включат критерии, които разпознават енергийните общности с принос към местната икономика – създаване на работни места, особено за маргинализирани групи, и опазване на местните ресурси чрез практики на кръгова икономика.²

ПОЛЕЗНИ ЛИНКОВЕ

- Капитал (2025) Да инвестираш в солари на държавни и общински предприятия. Достъпно на: https://www.capital.bg/biznes/energetika/2025/05/16/4761169_da_investirash_v_solari_na_durjavni_i_obshtinski/
- Министерство на енергетиката, Министерство на околната среда и водите (2020) Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 - 2030 г. Достъпно на: <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=20478>
- Министерство на енергетиката, Министерство на околната среда и водите (2025) Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България. Актуализация 2024 г., Европейска комисия. Достъпно на: https://commission.europa.eu/publications/bulgaria-final-updated-necp-2021-2030-submitted-2025_en
- ПроКредит Банк (2025) InvestEU Устойчивост – кредит с облекчени условия. Достъпно на: <https://www.procreditbank.bg/bg/biznes-klienti/biznes-finansirane/kredit-po-evropeyski-programi/investeu-ustoychivost-s-eif>
- ПроКредит Банк (2025) Зелени кредити за бизнес – инвестиции, енергия и мобилност. Достъпно на: <https://www.procreditbank.bg/bg/biznes-klienti/biznes-finansirane/zeleni-kredit>
- Финансиране, Информационен портал “Енергия за гражданите в България”. Достъпно на: <https://sharer Renewables.bg/financing/>
- European Commission (2025) Innovative tools and services to manage and empower energy communities. HORIZON-CL5-2026-02, EU funding & tenders

portal. Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/HORIZON-CL5-2026-02-D3-20?keywords=energy+communities&isExactMatch=true&status=31094501%2C31094502&programmePeriod=2021+-+2027&order=DESC&pageNumber=1&pageSize=50&sortBy=relevance>

- European Commission (2025) Support services for energy communities. LIFE-2025-CET-ENERCOM, EU funding & tenders portal. Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/LIFE-2025-CET-ENERCOM?order=DESC&pageNumber=1&pageSize=50&sortBy=startDate&isExactMatch=true&status=31094501%2C31094502%2C31094503&frameworkProgramme=43252405>
- European Commission, Explore the citizen-led renovation resource hub, Citizen-led renovation. Available at: https://citizen-led-renovation.ec.europa.eu/index_en
- European Commission, TARGET technical assistance. Available at: https://energy.ec.europa.eu/topics/clean-energy-transition/eu-coal-regions-transition/target-technical-assistance_en
- European Energy Communities Facility (2025). Available at: <https://energycommunitiesfacility.eu/>
- European Investment Bank (2024) ELENA – European Local Energy Assistance. Available at: <https://www.eib.org/en/products/advisory-services/elena/index.htm>
- Interreg Euro-MED. Available at: <https://interreg-euro-med.eu/en/>
- REScoop, Transposition tracker - Enabling Frameworks & Support Schemes. Available at: <https://www.rescoop.eu/policy/transposition-tracker/enabling-frameworks-support-schemes>

¹ Забележка: Законът за енергетиката (чл. 92Б) предписва конкретни правно-организационни форми за гражданските енергийни общности, но в Закона за енергията от възобновяеми източници (чл. 56) е написано, че общността за възобновяема енергия е субект без ограничение на правно-организационната форма.

² Изложените по-горе критерии са основани на юридически анализ, проведен от „Грийнпийс“ – България, и препоръки и добри практики, споделени от REScoop.eu.